

Divorci per força

Comèdia en dos actes i en vers

Composta per D. A. M. Cervera

Palma, Llibreria de D. Felip Guasp, carrer d'en Morey, número 41

1837

Interlocutors

DONA VIOLANT, *muller de*

DON PEDRO, *cavaller*

CATALINA, *criada pagesa*

FRANCESC, *cotxer*

PAU I BERNAT, *criats*

MAJORDOM *de la casa*

ACTE PRIMER

Decoració

Sala d'una casa particular ben adornada amb quadros, miralls, etc.

Na CATALINA deixa una granera que tenia en sa mà, pren un espolsador, espolsa ses cadires, i surt en FRANCESC.

CATALINA

Ai, Francesc, que feliç és
sa qui no es veu obligada
a servir! Déu meu! Val més
menjar dins ca seua faves
que no capons i galines,
bons estufats i panades
amb senyors mals d'aguantar.
Has vist un geni més aspre

que es de sa senyora nostra?

Res de tot quant feim li agrada;

això és dolç i allò és salat.

No li acertam mai cap salsa,

una troba que és espessa

i s'altra que és massa clara.

Comana carn de moltó

i diu que ha comanat vaca.

Llavò, tot ho compram car;

tot l'hi cisam, mos diu lladres.

Amb so rosari en sa mà

una hora mos té plantades

solament per un dobler.

Això no és lo pitjor encara.

Diu que mos colgam dejorn,

i són les dotze tocases

o la una cada vespre.

Mos aixecam a les quatre

i troba que és massa tard.

Diu també que mans plegades

sempre estam sense fer res.

Digues-me, això qui ho aguanta?

Jo ja no puc sofrir més;

i així si saps una casa,

tu en sabràs regularment,

qui necessiten criada,
fem favor d'avisar-me.
Jo no vull esser una esclava
pes poc salari que em dona.
Si no en trob, me'n torn a casa.

FRANCESC

És menester, Catalina,
a qualsevol casa vages
per servir sofrir es senyors.
As cap des mes ni una malla
deixarà de pagar-te
sa senyora en bona plata.

CATALINA

Sí, ja hi vaig. Des quinze sous,
pues això és sa gran mesada,
no hi trobes mitja pesseta
bona. Si es sous los passes,
serà només a les fosques;
tresetes, totes són falses;
doblers, cabotes de clau.
I cuidado que ella plata
no en dona mai, sinó aquella
llisa a on no veuen armes,
ni lletres, ni creu...

FRANCESC

Don Pedro

tenc per cert que quan et paga
serà en molt bona moneda.

CATALINA

Es senyor té sa sang blava,
però sa senyora negra.

FRANCESC

Ja! Sa sang moltes vegades
no fa que ets homos sien bons.
Esser cavallers no basta
per provar que són perfets;
jo en conec qui sempre estafen
i no paguen a ningú.

D'aquests em deia ma mare
que no tenien res seu,
tot ho deuen.

CATALINA

No són massa

es nobles qui degeneren
de tal manera, és gent baixa
qui no pot tenir noblesa;
perquè això és una gran falta
es manllevar i no tornar;
i si alguns n'hi ha qui no paguen
ni aün es pobres menestrals

qui per ells sempre treballen
i fan feina com a moros,
no són nobles, és canalla,
perden tota sa noblesa,
s'esborren d'aquella raça
i se compten entre es vils.

FRANCESC

Deixem anar això per ara.
Jo t'assegur, Catalina,
que és una vida pesada
per un homo vell com jo
més que per una criada
jove com ets tu, servir
una senyora tan mala
com és dona Violant.
Tot lo dia mos maltracta
sense motiu; sempre renya
perquè li dona la gana,
i per res més. Tu ja saps
que som cotxer de la casa,
de tal servesc a Don Pedro,
i ja servia a son pare
quan era viu; es senyor
mos renya poques vegades,
i per renyar és menester

que molt de motiu hi haja;
és pecat qui li fa mal
a Don Pedro. Si té falta
és sa d'esser massa bo,
pues ell casi mai s'enfada.

CATALINA

Per mi aquesta és sa més gran
i més tonta de ses faltes
que puga tenir un casat
qui deu governar una casa;
pues si ell sabés dur es calçons
sa senyora s'amansava
com un poll, i no seria
tan insofrible i tan vana.
Cinc mesos ha estat a fora
jo no sé per quina causa...

FRANCESC

Amb això hi ha molt que dir,
i tu no saps lo que passa.

CATALINA

Idò digues-m'ho, jo som
una d'aquelles qui saben
guardar un secret.

FRANCESC

Ja ho supòs.

Tu seràs una de tantes
an a qui si comuniquen
una cosa reservada
as cap de mitja hora ho sap
tot lo món.

CATALINA

Jo no em pensava
estar amb tu en tan mal concepte...

FRANCESC

Vamos, idò. Que no sàpia
ningú lo que et vaig a dir,
perquè és cosa delicada.
No saps ella d'on vengué
dilluns de s'altra setmana?

CATALINA

Crec que d'una possessió
qui és des senyor, i arrendada
la té jo no sé an a qui.

FRANCESC

Pues, Catalina, t'enganes
des cap fins as peus. Venia,
jo ho sé cert, d'una barraca
qui em pens que és des seus parents,
i allà m'han dit que guardava
es xots, feia de pastora...

CATALINA

Que em véns a contar rondalles?

FRANCESC

Jo no cont rondalles, dona;
lo que et dic és lo que passa.

CATALINA

I es senyor què feia allà
ses vegades que hi anava?

FRANCESC

Es senyor no hi va anar mai.

Ell se n'anava a una altra
casa de camp seua pròpia.

En Pau l'hi acompanyava,
i m'ho ha contat ell mateix...

Ella estava desterrada
a estar fora fins altra orde.

Si sa conducta mudava
li escrigué que tornaria
tot d'una, i s'és entregada
antes d'hora; ell ja sé cert
que no volia que encara

tornàs ella per aquí.

Don Pedro ha escrit una carta

i diu que vendrà demà
o 'vui mateix tal vegada;

perquè jo li vaig escriure
que dona Violant ja estava...
(*Surt DONA VIOLANT i diu:*)

DONA VIOLANT

Qui és aquest estrofolari
qui em murmura? De mi parlen
es criats que tenc!

FRANCESC

Jo, senyora,
de vostè no murmurava;
li deia...

DONA VIOLANT

Que en so poc temps
que falt, jo, d'aquesta casa
heu adelantat molt ferm
en malícia, això contaves?
Molt bé; quan vénga es senyor
ja li diré lo que passa.

FRANCESC

Pues, senyora, quin mal feim?

DONA VIOLANT

Quin mal feim!
(*Escarnint-lo.*)

I tens encara
valor per dir-me: «Què feim?»),

i em festeges ses criades?

FRANCESC

Senyora, a sa meua edat,
amb tants d'anys, jo en tenc seixanta,
ets homos ja no festegen.

DONA VIOLANT

Ai, no! Però escriuen cartes
sols per posar enemistats.
Això sí. Ses teues trampes
les sé més de lo que et penses.

FRANCESC

Jo no sé de lo que em parla
vostè, ni puc inferir
per quin motiu a mi em tracta
de trampista; no ho sofria
si a mi m'ho digués un altre,
perquè som un homo honrat.
Si es criats algunes vegades
critiquen es seus senyors,
i es senyors en són sa causa,
no tenen que queixar-se.
Ja que vostè em fa amenaces
de contar-l'hi a Don Pedro,
li dic que no m'acovarden
amenaces de ningú.

He donat proves bastantes
de que jo no som xismós;
emperò algun dia acaben
de guardar contemplacions
ets homos de millor pasta.
Si vostè diu..., jo diré

DONA VIOLANT

Vamos, vamos, no t'enfades.
Tu em diràs que no escrigueres
a Don Pedro?

FRANCESC

L'avisava
de que vostè ja era aquí.
Jo crec que això no són trapes.

DONA VIOLANT

Emperò per què has d'escriure
que som aquí? T'ho manava
jo per ventura?

FRANCESC

Senyora,
no he menester que m'ho manen,
sé sa meua obligació.
Per altra part, jo em pensava
que vostè celebraria
el que es seu espòs...

DONA VIOLANT

Ja basta;

jo no vull altercar amb tu.

(Se'n va.)

CATALINA

Loca!

FRANCESC

Catalina, agrana,

i sofreix que jo sofresc.

(Se'n va.)

(Na CATALINA espolsa ses cadires i surt en BERNAT.)

CATALINA

Ai! Bernat, m'has assustada.

Per què vas tan a poc poc?

BERNAT

Si tenc ses cuixes travades
amb aquests calçons estrets;
a la vila los duia amples
i m'agradaven molt més.

CATALINA

Digues-me, tu, que et renyava
sa senyora?

BERNAT

Que ho senties?

Jo t'ho diré: ses recranques

pareix que em tenen fermat,
i per això anit passada
les me vaig voler llevar,
perquè és menester que sàpies
que jo es calçons a la vila
amb una corda em fermava
i així estava més llibert;
con que perquè no ho notassen
los me vaig fermar amb un fil
i em vaig llevar ses recranques;
jo anava darrere es cotxo
i anàrem a una casa
des carrer d'en... no em recorda;
pues sa senyora, a sa sala
ella em va dir que pujàs
per servir quan refrescassen;
jo me'n puig i as cap d'un poc
m'entreguen sa palangana
plena de quartos, congrets,
coques, rollos i altres pastes;
jo qui no duia tirants
me n'entr correns dins sa quadra,
no sé com diables va esser
que redolà una ensaïmada;
m'acot per collir-la prest,

tatrac, es calçons em cauen
i jo no en duia davall;
tenint, pues, ses mans travades
i empegueït com un porc,
no vaig sobre tenir manya
per aixecar-los tot d'una.
Si vesses quines rialles
feren aquelles senyores!
Això em va causar més ràbia.

CATALINA

Sa senyora que et renyà?

BERNAT

Sí, renyar! Una tabacada
tan forta ella m'esvergà
que em va inflar tota una galta.

(Na CATALINA l'agafa es braç i diu:)

CATALINA

Prova de caminar aviat.
Homo, no eixamples ses cames.

(El fa córrer i ell cau.)

BERNAT

Catalina, da'm sa ma,
que jo no em puc moure.

(Na CATALINA li ajuda perquè s'aixec dient:)

CATALINA

Ala.

Vés-te'n prest, que sa senyora
no vénga.

(Se'n va en BERNAT per la dreta, molt a poc a poc.)

És aquest tros d'ase
parent de dona Violant!
Jo n'estaria afrontada
de tenir parents tan burros.

(Se'n va per l'esquerra.)

(Surt DONA VIOLANT per la dreta.)

DONA VIOLANT

Que mon marit ve sens falta
dins breus dies tothom diu;
ningú sap ell per on para,
solament saben que és lluny;
ell tardarà una setmana
a lo menos a venir.

(Se passeja.)

Voldria que el tal matraca
arribàs mut, sort i cego.
Jo tan prompte no em pensava
que vengués. Bono, que vénga;
veurem qui traurà sa llarga.
Maltractar tots es criats
i així faré que se'n vagen;

o si no calumniar-los

i mon marit los despatxa.

Ella és un beneit i creu

tot quant dic, moltes vegades.

Mutació de Ministeri;

fora tots, que en vénghen d'altres,

i mudar cada vuit dies

fins que en tròpia qui m'agraden.

(Crida:)

Catalina. Catalina.

Estarà sorda.

CATALINA, de part de dins:

Què mana?

DONA VIOLANT

Que vénghes és lo que man.

(Surt na CATALINA.)

DONA VIOLANT

És possible que sempre haja

de cridar vuit o nou pics!

Faré posar una campana

qui se senta una hora lluny.

CATALINA

L'he sentida una vegada

Només, perquè era en es porxo

a estendre sa roba.

DONA VIOLANT

Calla,
i no em véngues amb mentides.

CATALINA

Senyora, no hem fet bugada?
No s'ha d'estendre sa roba?

DONA VIOLANT

Cuidado! No et dic que calles?

CATALINA

Idò, bono, callaré:
jo sempre fas lo que em mana.

DONA VIOLANT

Escolta bé lo que et dic:
si tu an es senyor li parles
de res de mi mos veurem,
jo et posaré una mordala.

CATALINA

Senyora, no som xismosa;
no sé lo que fan ets altres
ni ho vull sebre, i per això
jo no ho cont mai, perquè encara
que volgués, no sabent res,
no ho podria dir.

DONA VIOLANT

Sa quadra

és menester agranar bé.

CATALINA

Senyora, jo l'he agranada.

DONA VIOLANT

Embustera! Tu em diràs
que has agranat? Així agranes?

Mira, pues, aquelles juntes
plenes de terra, sa taula,
es canterano, tot pols.

Vés a agranar, descarada.

(Li pega una sempenta i na CATALINA se'n va plorant. DONA VIOLANT està un poc pensativa i després crida:)

DONA VIOLANT

Francesc, Francesc. Altre sord.

Ha d'anar fora sens falta
aqueix vell. Inventaré
una història, el don per lladre
i mon marit em creurà.

(Surt en FRANCESC, però DONA VIOLANT no el veu i segueix:)

Emperò d'aqueixa fàtua
no sé lo que tenc de dir;
pues per molt que la maltracten
no torna resposta mai,
ni encara que li pegassen.

FRANCESC

Pues, senyora, això és gran prova
de que està molt ben criada,
i sabrà que es qui serveixen...

DONA VIOLANT

Emperò a tu qui et demana
de noves? Tu que em critiques?

FRANCESC

No, senyora. Jo em pensava
que vostè parlava amb mi...

DONA VIOLANT

Vaja que aquesta no és mala!
Jo no sé si ets en el món.

FRANCESC

Pues, senyora, no em cridava?

DONA VIOLANT

Més de deu pics t'he cridat
i no m'has respost encara.

FRANCESC

Jo no ho podia sentir,
que era allà baix a dar palla
a ses mules; és venguda
a avisar-me sa criada
i tot d'una som pujat
a veure lo que em manava.

DONA VIOLANT

[Si aquests no em fan tornar loca
no hi torn mai.]

FRANCESC

[Cosa excusada;
no hi torna qui ja hi va néixer.]

DONA VIOLANT

Que murmures?

FRANCESC

Jo pensava,
senyora, en sa mala sort...
o per millor dir desgràcia
que tenim tots es criats
qui servim aquesta casa
de no poder contentar
a vostè en res; tot quant mana
ho feim i mos afanam
per servir-la...

DONA VIOLANT

Molt s'afanen
i res de tot quant los dic
fan mai.

FRANCESC

Però ambe què falten?

DONA VIOLANT

En tot. Què m'has de dir a mi!

FRANCESC

En tot! Per què no senyala
una falta?

DONA VIOLANT

Més de mil

en puc dir, però ja basta
no vull disputes amb tu,
perquè tens sa llengo llarga.
Vamos, vés a posar es cotxo.

FRANCESC

Està molt bé.

(Se'n va.)

DONA VIOLANT

Me'n vaig ara

(se passeja)

a passar un parell d'horetetes
devertides. Si se gasten
alguns duros no en faç cas;
això mon marit ho paga.
A ca dona Florentina
una a lo menos s'esplaia,
i quant més enredos conta
més deverteix, més agrada;
vénen allà ses amigues
i alguns amics tampoc falten

qui em deverteixen. És ver
de que alguns vestits se tallen
a tothom qui surt a rotlo
millor que no en talla un sastre.
Alguns hipòcrites diuen
que això és murmurar, patranya!,
no murmura tot lo món?
D'aquesta manera passa
es temps menos fastidiós
tota sa gent qui és tractable:
i sa qui censura això
tota és gent preocupada.
Ja ho veurem en esser velles;
llavò mos farem beates,
pensarem en confessions
i festes de sants i santes,
quaranta hores, novenaris,
septenaris i dissabtes.
Emperò en sa jovintut
diumenges i festes basta
a missa de correguda
anar a les dotze tocales,
i això quan faça bon temps;
jo, com som tan delicada,
sempre patesc mal de cella

es dematins; i malaltes

vos aixecareu dejorn?

D'hivern molt menos, encara

que faça un dia molt bo

i estigueu bones i sanes.

Sempre són més de les onze

quan ses òperes acaben.

Sopau i despullau-vos,

dau ordes a ses criades

i ja és la una; llavò

aixecau-vos a les quatre.

Sí, que s'hi aixequen ses monges

qui no surten mai de casa

i se colguen a les nou.

Qui és qui puja per s'escala?

(S'acosta an es bastidors i surt en FRANCESC.)

FRANCESC

Senyora, quan tenga gust.

DONA VIOLANT

I en Bernat?

FRANCESC

És dins s'entrada.

(Se'n van tots dos, i se muda es teatro.)

Camp.

(Surten DON PEDRO i en PAU de camí amb botes, capell de paumes, etc.)

PAU

Senyor Don Pedro, així pens;
perquè antes em figurava
o creia que ses fadrines
eren totes d'una pasta.

DON PEDRO

Idò no et vols casar mai?

PAU

Si anassen sempre plegades
s'hermosura i sa bondat
'vui mateix crec que em casava,
però un cosset ben polit
hospeda poques vegades
una ànima hermosa i pura.
Per lo regular ses guapes
són tontes i presumides,
i maliciosos i fàtues.

DON PEDRO

També n'hi ha, Pau, d'hermoses
qui no són tontes i vanes,
tenen bon cor i són molt fines.
De sa presumpció sa causa
tu no sabràs quina sia;
jo la't diré en breus paraules:
essent elles ignorants

perquè estan mal educades,
com ho ignoren tot, pensen
i creuen que tot ho saben.

Deia un savi que aquells homos
qui estudien molt i passen
tota sa vida llegint
aprenen que menos saben
de lo que es pensaven sebre
antes de que ells estudiassen.

Vaig conèixer una orgullosa
qui era una al·lota intractable
molt grossera i de mal geni;
a un col·legi la posaren,
i as cap d'alguns anys sortí
molt humil, fina i amable;
antes ningú la volia;
después tothom l'adorava.

Lo que pot s'educació!

Ah! Si es pares no criassen
malament ses seues filles
tan sosses i tan mimades,
vull dir jo amb avaciadura,
quant prompte elles acabaven
d'esser vanes i orgulloses!

Aquestes tan sols agraden

an es qui són tan fatxendes
com elles mateixes.

PAU

Vaja!

DON PEDRO

D'aquests tals atolondrats
lletxuguinos en casaca
un bon esplet 'vui en dia
n'hi ha qui em pens que bastaven
per formar un bon regiment.
No fan més que escriure cartes
d'amores a ses al·lotes,
i totes són copiades
d'una novel·la moral
que ells han llegida i paraula
no n'han entès. Ses tals joves
per un *ente* de tal casta
petimetre i estrafolari
estan perdudes. Se casen
ells dos luego, tant si ho volen
com si no ho volen sos pares.
Bono! I después què resulta?
Que as cap de tres dies o quatre
que són casats ja no poden
sofrir-se, tot són baralles.

Ella cerca un amigot,
ell una amiga o estimada
i... jo no et vull dir res més,
pues me pareix que ja basta.

PAU

I sobra. Pues per això
no em vull casar.

DON PEDRO

Si en trobasses
una qui fos des teu gust
ben parescuda i amable,
qui et paresqués humil, dòcil,
de molt bon cor i recatada,
i tu creies que tenia
circumstàncies adequades
per fer-te feliç, diguès:
què faries?

PAU

Em casava
tot d'una si ella em volia.

DON PEDRO

Suposem idò per ara
que ja estàs lligat amb una
d'aqueixes qui t'agradaven.
I si tu des cap d'un any

o dos et desenganasses,
i veies que era al contrari
de lo que antes et pensaves;
essent tot hipocresia
sa bondat que aparentava
per enganar-te només;
i cuidado que elles saben
representar més que un còmic
qualsevol paper; són falses,
no diuen mai lo que senten
en es seu cor, aqueixes tales
et faran creure si volen
que són totes unes santes.
Però, vamos, digues-me:
si en aquest cas et trobasses,
què et penses que resoldries?

PAU

Em deixa sense paraula.
Jo no sé què resoldria;
emperò aquesta burrada
a mi no em succeirà mai,
perquè jo no som tan ase...

DON PEDRO

Suposem que et succeís.
No digues mai d'aquesta aigua

no beuré, pues tots estam
exposats moltes vegades
a errar-ne qualcuna, i fer
sense voler moltes faltes.

Homos qui han estudiat molt
i qui molt més que tu saben,
s'han vist amb aquest apuro.

PAU

Jo, senyor, la despatxava
luego que coneixeria
de que la tal malanada
m'havia burlat com un xino.

DON PEDRO

Dius, tu, que la despatxaves
luego?

PAU

Sí, senyor, tot d'una.

DON PEDRO

És cosa més delicada
això de lo que tu et penses,
perquè si tu l'engegasses
tothom et faria morros;
ets amics t'ho criticaven,
i ets inimics no en parlem;
perquè aqueixes dones saben

amb intrigues i amb enredos
donar entenent que són santes,
i amb calúmnies i mentides
et faran perde sa fama;
diran que ets homo grosser,
que sempre les maltractaves,
que ets avaro, que ets gelós,
que ets tonto, que ets miserable,
i tot quantconduct saben dir elles;
amb això ja tenen manya;
tothom les creu, queden bé.
Si el pobre marit no calla,
és pitjor, perquè un *tunante*
qui tal volta la't pegava
en trobar-te descuidat
et pega una punyalada.

PAU

I això són es casaments!
Si fadrí em parí ma mare,
crec que fadrí moriré.

DON PEDRO

D'un extrem a s'altre passes
amb això, Pau. N'hi ha moltes
també qui són reposades,
humils, de bona conducta,

qui governen bé una casa
i fan felices ets homos.

PAU

No em pens jo que n' hi haja massa;
és mester un ca i una fura
per trobar-la de tal casta.

DON PEDRO

No a totes les desprecies.
Mira de quin peu se calcen
antes de casar-te amb elles.
(Mira per l'esquerra.)
Però no venén encara
es cavalls!

PAU

Això serà
perquè aquells qui los manaven
seran entrats a s'hostal
a beure'n una, i na Clara,
sa filla de s'hostalera,
qui és una bona berganta,
los me tendrà entretinguts,
perquè amb ella es temps se passa
sense témer-se'n; però
jo em pens que al punt mos agafen
si caminam un poc més...

DON PEDRO

Caminem, idò.

(Mira per la dreta.)

No, aguarda.

(Detén en PAU.)

PAU, *mirant també per la dreta:*

És es seu cotxo, senyor.

Ara s'atura. Davallen

un senyor i dues senyores.

Pareix que tots tres s'amaguen.

Els vénen.

DON PEDRO

Amaguem-nos

tots dos darrere una mata.

(S'amaguen darrere es primer bastidor de la dreta.)

DONA VIOLANT, *de part de dins:*

Vamos, Bernat, expedeix.

Camina aviat, tros d'ase.

(Surten per la dreta DONA VIOLANT i en BERNAT que ella té pes braç.)

DONA VIOLANT

Mira sempre per l'esquerra.

No et gires mai.

BERNAT

Però.

DONA VIOLANT

Calla.

Si veus ningú, dona un crit.

(Se'n va per la dreta.)

DON PEDRO

[Vamos, que aquesta no és mala!

Si ell no ho veu, no faltarà

qui ho veja, dona arrastrada.]

(Se'n va.)

(En PAU s'acosta a poc a poc an en BERNAT, li pega una garrotada i se torna amagar.)

BERNAT

Ai! Que no em puga girar!

(Surt DONA VIOLANT i diu:)

DONA VIOLANT

Qui ve?

BERNAT

Ningú

DONA VIOLANT

Pues, petate,

per què crides?

(Li pega amb sa mà.)

BERNAT, *criant:*

Perquè em peguen...

DONA VIOLANT

Silenci, burro, no em faces,

tu, perde sa paciència.

(Se'n torna. En PAU li torna pegar.)

BERNAT

Ou! Ou!

(DONA VIOLANT torna sortir.)

DONA VIOLANT

Encara no calles?

(Li vol pegar i cau es teló.)

ACTE SEGON

Decoració

Menjador.

Na CATALINA planxa.

CATALINA

Ara m'acaben de dir

que Don Pedro arribaria

'vui mateix. Gràcies a Déu

acabarà sa maligna

senyora de comandar.

Jo an es senyor contaria

es mal tracto que mos dona

aqueixa senyora altiva,

vanidosa, inaguantable;

i después sa mala vida

que fa; però callarem,

pues no vull que de mi diguen

que som xismosa o xerrim.

(Surten DON PEDRO i en PAU.)

CATALINA

Senyor, ben arribat sia.

PAU, *a s'orella:*

[I jo molt mal arribat.]

DON PEDRO

Ben trobada, Catalina.

Què tal? Hi ha novetat?

Aquí hi ha malalties?

CATALINA

No senyor, tots estam bons

gràcies a Déu. Na Tonina,

sa cuinera, ja està bona.

DON PEDRO

Me n'alegr molt. Però mira,

Pau, si han posat es cavalls

a dins s'establa, ses brilles

en es seu lloc.

(Se'n va en PAU.)

Catalina,

vés a avisar sa senyora.

CATALINA

Dona Violant és sortida

en so cotxo, i jo no sé

a on és.

DON PEDRO

Però que dina
fora casa?

CATALINA

No senyor.

(DON PEDRO treu es rellotge, el mira i diu:)

DON PEDRO

Ja són les dues i mitja.

Ella que dina a les quatre?

CATALINA

I molt més tard alguns dies.

DON PEDRO

Quin desarreglo és aqueix!

CATALINA

Ella s'aixeca a migdia,
però antes pren xocolata
dins es llit.

DON PEDRO

[Poltronerias.]

CATALINA

Sopa passat mitjanit...

DON PEDRO

Calla, calla, no m'ho digues,
que ja no puc sofrir més.

(Se passeja, i na CATALINA se'n va a treure una altra planxa.)

DON PEDRO

Que s'esmèn és impossible;
si no hi ha remei amb ella;
tot quant obra és en malícia.
Vet aquí què n'he tengut,
de sa gran filosofia
de què jo tant bravejava.
Em pensava que a ses viles
totes eren innocents
ses al·lotes que hi havia.
M'enamora d'una plebea
solament perquè és polida,
sense conèixer es seus vicis.
Veig que tot hipocresia
era aquell modo senzill
que ella usava en aquells dies,
sols per embolicar-me.
Ella és una dona indigna.
Per veure si s'esmenava
jo l'envii a ca una tia
seua qui té una barraca
i viu pasturant galines;
però en lloc d'esmenar-se
és tornada més iniqua.

(Surt na CATALINA amb una planxa.)

DON PEDRO

Tendràs posada sa taula.
en esser les quatre i mitja,
i dinarem.

CATALINA

Molt bé està.

DON PEDRO

I si ella ve antes, m'avises;
luego que sentes es cotxo.

CATALINA

Perda cuidado.

(DON PEDRO *se'n va.*)

No dina

ella aquí 'vui, ja ho sé cert.

Bé; pot esser que l'avisen

i per por de més remor

vénga prompte.

(*Surt en PAU.*)

PAU

Catalina,

com te va? No ets sa mateixa?

CATALINA

Sí, Pau, pues no se canvien

ses dones qui volen bé.

PAU

I és veritat que m'estimes?

CATALINA

Un poquet, tu a mi no gens.

PAU

No gens! Estrany que això digues.

Lo que frissava de veure

aqueixa cara divina

tu no ho saps ni ho pots pensar;

que et diré!, si aqueixa vista

m' ha entrat en es moll dets ossos;

i tenc febre escarlatina

separat d'aqueix cosset.

Que te'n rius? Pues no te'n rigues

que ho dic de tot es meu cor.

CATALINA

Ja, emperò, què vols que et diga?

Amb això et contentaràs.

A mi m'han dit que tu havies

fet vot de no casar-te

jamai en sa teua vida.

PAU

Això no, no he fet tal vot,

i qui t'ho ha dit diu mentides.

Mai he fet cap vot, ni a comptes

de fer-ne; no, bo seria

que carregàs sa meua ànima
d'altres obligacions, mira:
si guard es deu manaments,
faré prou i massa.

CATALINA

Diuen
que tu no et vols casar mai...

PAU

Això és conforme i de quina
manera. Suposa, tu,
si sa senyora fos viuda
i l'hagués deixada hereva
Don Pedro, no em casaria
amb ella per molt que fessen.

CATALINA

Pues, homo, si no et voldries,
tu, casar amb una senyora
qui és tan hermosa i tan rica,
com et voldràs casar amb mi,
qui som pobra?

PAU

Tonteria!
Val més aquest cosset teu
que tot quant hi ha a la Xina.

CATALINA

Si, requiebros i paraules,

i no res més.

PAU

Què voldries,

tu, que fes? Dona, explica't.

CATALINA

Pues si és ver que tu m'estimes,

com no has escrit una carta?

PAU

Si no sé llegir ni escriure.

CATALINA

Quan una persona vol

en sap trobar mil qui escriuen...

PAU

I això perquè tot lo món

sabés lo que t'escrivien.

Jo m'havia de valer

d'un escriptor per escriure;

ja en tenim un qui ho sap, bono!

i tu perquè la't llegissen

en cerques un altre, guapo!,

ja en tenim dos. Tu confies

que no ho diran a ningú,

i un ho conta a ses amigues

i s'altre an es seus amics,

de manera que en tres dies
ho sap el món i la bolla,
i no faltará qui ho diga
an es senyors, ells m'engeguen
i aür, adió Catalina.

CATALINA

No em pensava, jo, que fosses
tan covard.

PAU

No és covardia,
això és prudència.

(S'acosta a ella i li vol dar un abraç; ella alça es braç, i amb sa punta de sa planxa li toca sa mà.)

Ai! Ai!

CATALINA

Pues, homo, per què no mires...?

PAU

Saps que em cou!

CATALINA

[Idò bufa-hi.]

(Na CATALINA se'n va.)

PAU

Vaja!, que prompte se pica.
Jo ho tenc molt ben merescut.
Si aquesta al·lota no és fina,
no n'hi cap en tot lo món;

ella és ben feta, és polida,
és humil; no sofreix xances,
això és ver, però faria
sa felicitat d'un homo.

(Se'n va.)

(Mutació de teatro.)

Sala com en es primer acte.

(Surten DON PEDRO i es MAJORDOM. I si pot esser se trobaran ja asseguts devora una taula que hi haurà.)

MAJORDOM

Serien les vuit i mitja
des vespre quan arribà
sa seua esposa.

Don Pedro

Quin dia?

MAJORDOM

Vint-i-tres des mes passat.

DON PEDRO

I com anava vestida?

MAJORDOM

Desfrassada de pastora;
i de roba no molt fina
era es vestit. Paresqué
que ella estava empegueïda
de que la vessen es criats.

DON PEDRO

[Ben segur que hi estaria.]

MAJORDOM

Luego em demanà ses claus
des canterano i sis lliures;
tot d'una es mudà es vestit
i devers les nou i mitja
digué: que enganxen es cotxo;
se'n va anar molt enllestida,
i fins londemà a les tres
no s'entregà.

DON PEDRO

Vaja! Diga,

que anà an es ball de pesseta?

MAJORDOM

No, senyor, ell no n'hi havia.

DON PEDRO

I quan va sopar vostè?

MAJORDOM

Jo fins a les dotze i mitja
la vaig esperar.

DON PEDRO

[Beneit!]

MAJORDOM

Dos ditets de malvasia

vaig beure i em vaig colgar.

DON PEDRO

[Vamos, això és insofrible.]

Con que dejunà vostè?

MAJORDOM

Senyor, què vol que li diga?

Mos n'hem de beure qualcuna.

DON PEDRO

[Pobre homo!] Hi ha més intrigues?

MAJORDOM

Dia primer d'aquest mes

volgué pagar sa família,

i es doblers em demanà.

Jo sé que a na Catalina,

qui té vint sous cada mes,

no n'hi donà més que quinze.

No sé an ets altres criats

què els haurà dat.

DON PEDRO

[Picardia!]

Deixem anar això. Con que,

em diu que cinquanta lliures

ha gastat en francatxeles

o vegues aquests vuit dies?

MAJORDOM

Sí, senyor; això fora casa.

DON PEDRO

I aquí?

MAJORDOM, *obri un llibre i llegeix:*

Dimarts tres galines,

dos capons i una tortada...

Suma total: onze lliures.

DON PEDRO

Pues que tengué convidats?

MAJORDOM

Sí, senyor, tengué una viuda,

dues joves i un militar.

DON PEDRO

Sap sa viuda qui seria?

MAJORDOM

No, senyor, no la conec;

crec que se diu Florentina

de nom, però es seu llinatge

no el sé.

DON PEDRO

Diga'm, que són filles

seues aquelles tals joves

qui vengueren?

MAJORDOM

Juraria

que no, segons vaig conèixer
amb so parlar que tenien.

DON PEDRO

I s'oficialet qui era?

MAJORDOM

No el conec més que de vista;
és homo molt indecent,
sempre deia porqueries
i paraules molt obscenes.

DON PEDRO

Vaja! Bona companyia
tengué vostè.

MAJORDOM

No me'n parl,
perquè aquelles dues nines
que tenia en es costat.
em deien mil tonteries
que no podia sofrir.

DON PEDRO

Hi ha molt més?

MAJORDOM

Tres partides.

DON PEDRO

I que sumen molt?

MAJORDOM

No és cosa.

DON PEDRO

Pues deix-ho anar i tanc es llibre,
que tampoc puc sofrir més.

(Se'n van.)

(Surt na CATALINA, i després en PAU.)

CATALINA

Vés-te'n.

PAU

Però, Catalina,
tu m'has de dir que em perdones;
perquè ofendre't no volia...

CATALINA

Con que tenc que perdonar?
Pues molt bé, perdonat sies
de Déu. Jo sent venir es cotxo;
vaig a avisar es senyor.

PAU

Mira:
recorda't de mi algun pic,
i no olvides qui t'estima.
Adiós, hermosa.

CATALINA

Adiós, guapo.
(Se'n va.)

PAU

No sé lo que no faria
per poder-me casar amb ella.
És ver que és un poc esquiva,
però això no em desagrada,
ho han d'esser ses fadrines.

(Surt DONA VIOLANT.)

Senyora dona Violant,
vostè ben trobada sia.

DONA VIOLANT, *amb ràbia:*

Ben bèstia sia vostè,
senyor don matraca.

PAU

[Visca
molts anys.]

DONA VIOLANT

Digues-me a on és
es senyor.

PAU

Na Catalina
és anada a avisar-lo
sentint que es cotxo venia...

DONA VIOLANT

Va! Quina culejadora!
Tonta, per què no l'avisa

una hora antes?

PAU

Es senyor

li ha advertit que quan vendria
vostè, l'avisàs tot d'una.

DONA VIOLANT

Tal és un com altre.

PAU

[Xispa!

Això és una infernal dona
qui en fúria s'és convertida.]

DONA VIOLANT

Cuidado que si m'apuren...

(Cridant.)

(Surt DON PEDRO.)

DON PEDRO

Què és això?

DONA VIOLANT, *com a per força diu:*

Ben vingut sies.

DON PEDRO

Sies ben trobada. Com va?

(S'asseuen.)

Pareix que estàs afligida
o de mal humor.

DONA VIOLANT

No estic

massa bona, jo voldria
anar-me'n tot d'una a jeure.

DON PEDRO

Pues, dona, per què ets sortida
si dius que estàs indisposta?

DONA VIOLANT

He hagut de fer una visita
de compliment.

DON PEDRO

Quan estan

malaltes no fan visites,
perquè n'estan dispensades,
pues en aquest cas s'envia
un recaldo per un criat.
Però digués, an a quina
casa ets anada?

DONA VIOLANT

No et dic

que era a fer una visita!

DON PEDRO

Però an a quina casa era?
Això és lo que vull que em digues.

DONA VIOLANT

Caramba! Tot ho vols sebre;

era a casa d'una amiga.

DON PEDRO

Ja estam bons! I ja se vé
que vull sobre ses amigues
que tens. Dignes-me es seu nom.

DONA VIOLANT

Se diu dona Florentina,
qui és viuda d'un militar.

DON PEDRO

Ai, senyor! Si la tal viuda
és sa més enredadora
que hi ha en el món. Ses visites
que té són de quatre brutes
de mala conducta, indignes,
llavò quatre calaveres
d'oficials; tot són intrigues
lo que es fa en aquella casa.
Pues, dona, jo no sabia
que tu tractasses tal gent;
et man que no hi tornes. Mira,
si jo sé que hi ets tornada,
t'envii a sa teua vila.

DONA VIOLANT

Bono, bono, idò ho veurem,
jo hi aniré cada dia.

DON PEDRO

(S'aixeca.) Hola! Com estam aquí!

DONA VIOLANT

A mi ningú m'intimida;
jo tenc qui em defensarà.

DON PEDRO

Que m'amenaces? Delires,
o ets tornada loca?

DONA VIOLANT

No.

Ja veus, tu, que no estaria
bé que jo no hi tornàs més,
perquè a mi em criticarien...

DON PEDRO

I a mi no em criticaran
si hi tornes?

DONA VIOLANT

Jo no podria
deixar d'anar hi.

DON PEDRO

Per què?

DONA VIOLANT

Perquè antes d'anar a la vila
jo li vaig deixar quatre unces,
i sempre em passa amb mentides.

DON PEDRO

Quatre unces! No les veus pus.

DONA VIOLANT

Ai, no; jo li arrancaria
es carcabòs.

DON PEDRO

Digues-me;

és menester que t'expliques,
ses quatre dobles de vint,
d'on les tragues?

DONA VIOLANT

Tenia

necessitat de doblers
per certa cosa precisa,
i vaig vendre unes racades
de diamants.

DON PEDRO

Si tu tenies

necessitat de doblers,
com los deixares? M'admira
això molt; és mal d'entendre.
O tot quant dius és mentida,
o amb això hi ha gran misteri.
Però diguès ambe quina
llecència vares tu vendre

ses racades que tenies?

DONA VIOLANT

De lo meu jo puc dispondre.

DON PEDRO

De lo teu, tens ossadia
de dir! I a on és lo teu,
miserable? Ses camies
que dugueres de ca teua
quantas eren? I sa cinta...?

DONA VIOLANT

Calla, per amor de Déu.

DON PEDRO, *diu an en PAU:*

Que vénga na Catalina.

(En PAU se'n va.)

DON PEDRO

Parlem, idò, d'altra cosa.

(S'asseu.)

Aqueixa tal Florentina
que és sa qui t'acompanyava
'vui dematí?

DONA VIOLANT, *s'aixeca:*

És mentida,
qui t'ho ha dit no sap què es diu...

DON PEDRO

A poc a poc, no em precises...

Què és aquest modo grosser!

Parla així una dona fina!

Això es lo que a tu t'ensenyen

ses perverses companyies?

I aquell oficial tan curro,

com se diu?

DONA VIOLANT

Si són mentides

que t'han contat.

DON PEDRO

Punt en boca.

No m'ho han contat, jo t'he vista

baix d'un arbre en braços d'un...

(DONA VIOLANT se posa a tremolar; i s'asseu. Surten na CATALINA i en PAU.)

Vine aquí, tu, Catalina,

quants de sous et va donar

sa senyora s'altre dia

quan et pagà sa mesada?

CATALINA

No me'n donà més que quinze.

DON PEDRO, a DONA VIOLANT:

Es majordom te'n da vint,

i tu, mala dona, cises

es salari a una pobra.

(Mira per l'esquerra.)

Si és en Bernat, Catalina,

diguès que entr.

(Na CATALINA du en BERNAT pes braç.)

CATALINA

Vet-lo-t aquí.

BERNAT

Senyor Don Pedro, bon dia...,

bona..., bones tardes tenga.

DON PEDRO

Escolta: per aquí diuen

que tu aguantaves es llum

en es camp devers migdia.

BERNAT

Ca, no. M'han fet estar dret,

i no sé qui amb una anguila

m'ha entimat dues cireres,

bon fosca!, qui encara em siulen.

DON PEDRO

Què feies allà tot sol?

BERNAT

No, jo estava en companyia;

era allà prop sa senyora,

i llavò dona Flautina,

i llavò don Sequismundo,

qui és oficial de malícies,

i llavó en Francesc estava...

un poc lluny, pues no volien
que estigués prop.

DON PEDRO

I diguès:

és oficial de Milícies,
i se diu don Siquismundo
es militar que hi havia?

BERNAT

Sí, senyor. No és vengut s'altre
qui és oficial de la xinxa.

DON PEDRO

Tu no et sabràs explicar;
serà oficial de Xinxilla.

BERNAT

Això mateix, sí, senyor.

DON PEDRO

Però de nom com li diuen?

BERNAT

Crec que se diu Don Ferrando;
ell antes sempre venia
amb noltros, però ara no.

DON PEDRO

[Es criats tontos tot ho diuen.]

(DONA VIOLANT fa senyes an en BERNAT perquè call, posant-se un dit en es morros.
DON PEDRO li diu a ella baix baix:)

[Vamos, no faces, tu, senyes
qui et condemnen, dona impia.]
I ara per què no va amb voltros?

BERNAT

Perquè antes d'anar a la vila
sa senyora, les tengué
amb ell, i mil picardies
se digueren. Ell, ramera
digué a sa senyora un dia,
i a vostè li deia cabra
o cabrit.

DON PEDRO

A mi! Mentida;
no he parlat mai amb tal homo.

BERNAT

Bé, això vostè no ho sentia,
perquè ell ho deia darrere.

CATALINA

[Vaja! Darrere el rei figures
li fan.]

DON PEDRO

No vull sebre més.

(DONA VIOLANT s'aixeca i diu an en BERNAT:)

DONA VIOLANT

Jo t'he de treure la crisma.

(Vol pegar an en BERNAT i aquest s'amaga darrere DON PEDRO. Aquest s'aixeca i diu a DONA VIOLANT:)

DON PEDRO

Davant mi! Com estam ara!

Prenga es portal, dona indigna,

jo no vull sofrir-la més.

Si vostè se'n va a la vila

i està allà sense fer escàndols,

li passaré cada dia

una pesseta, però

si vostè fa mala vida

jo no li passaré res.

Em fa poc que vostè ho diga

an aquells qui la defensen.

(L'agafa pes braç i la treu defora.)

CATALINA

Pobra dona! I a on dina?

(DON PEDRO se passeja.)

DON PEDRO

No se morirà de fam.

Que se'n vaja a ca sa viuda

perquè li don ses quatre unces

que ha dit que ella li devia.

CATALINA

Ben segur que hi anirà.

DON PEDRO

No et penses que jo m'estiga
sense averiguar es seus passos.

PAU

Senyor, jo trob que seria
millor que aquesta comèdia
no l'acabàssem tan trista;
jo sé un final qui és molt bo.

DON PEDRO

Vamos, diguèss, què voldries
que se fes?

PAU

Que mos donàs

a mi i a na Catalina
llecència per casar-nos
però així mateix havíem
de quedar per servir-lo.
Pues jo crec que ella faria
sa felicitat d'un homo...

DON PEDRO

Ben pensat. Na Catalina
ha donat proves bastantes
de que farà bona vida
essent casada. Tu, Pau,
me pareix també que ets digne
de posseir-la; consent

en que quedeu per servir-me

i vos caseu en voler.

Jo vos deixaré sa s'nia

i s'hort que tenc, si viviu

en quietud. Què més voldríeu?

Estau contens?

(S'atura enmig des teatro. Aquells dos s'ajonollen davant ell i li besen ses mans. Na CATALINA plora.)

PAU

Ai, senyor

Don Pedro, noltros seríem

es més ingrats d'aquest mon

i més dolents que hi hauria

si dássem un sentiment

a vostè. Noltros voldríem

pagar amb sang des nostro cos

i poder-li agrair en vida

es gran favor que mos fa.

(S'aixequen.)

DON PEDRO

Dinem. Són les quatre i mitja,

i voltros tendreu talent.

BERNAT

Sí, senyor, jo em menjaria...

Jo m'acabaria un xot,

una porcella rostida,
i un covo gran d'aubercocs.

CATALINA

Golafre.

BERNAT

Si ho dic per riure.

CATALINA

I com estàs tan content?

BERNAT

Perquè se'n va aquella tigre.

DON PEDRO

Jo he fet «divorci per força»
i no crec que m'ho critiquen.

TOTS

Que li perdonen ses faltes
s'autor a vostès suplica.

(Cau es telò.)